

Vaaratilanneraportointi – toimivat ratkaisut ja sudenkuopat Kyselyraportti 10.3.2005

3T Ratkaisut Oy toteutti joului-tammikuun vaihteessa kyselyn ”Vaaratilanneraportointi – toimivat ratkaisut ja sudenkuopat”. Kysely toteutettiin sähköisenä ja se on osa selvitystä, jonka tavoitteena on levittää tietoa toimivista käytännöistä vaaratilanneraportoinnissa. Kysely lähetettiin sähköpostitse Työsuojelupäälliköt ry:n sekä Kunnalliset työsuojelupäälliköt ry:n jäsenille. Lisäksi kyselystä tiedotettiin muun muassa Teknologiateollisuus ry:n Haastamme -kilpailun sähköpostitiedotteessa sekä Työsuojelurahaston, 3T Ratkaisut Oy:n ja Työsuojelupäälliköt ry:n www-sivuilla.

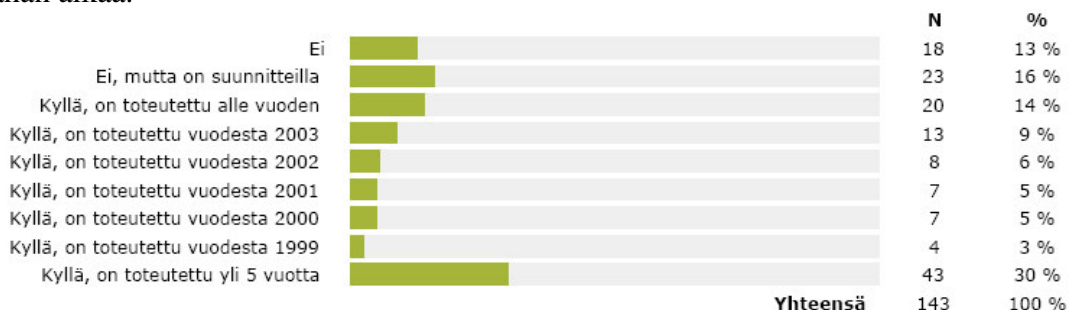
Kyselyyn vastasi yhteensä 152 henkilöä, jotka edustavat eri kokoisia organisaatioita eri päätoimialueilta. Vastaajista 63 % edustaa teollisuuden organisaatioita. Julkisen hallinnon, terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluiden sekä kuntasektorin toimialoja edustaa yhteensä noin 20 % vastaajista. Loput vastaajat sijoittuvat melko tasaisesti muille toimialoille.

Erilaisten toimialojen lisäksi kyselyn vastaajat edustavat myös eri kokoisia organisaatioita. Noin puolet vastaajien organisaatioista on pk-yrityksiä ja noin puolet yrityksiä, joiden henkilöstömäärä on yli 250. Alle viidenkymmenen henkilön yrityksiä vastaajissa on noin 10 % ja noin 15% on yrityksiä, joiden henkilöstömäärä ylittää 1000 henkilöä.

Tähän raporttiin on koottu kyselyn tulokset yrityksissä olevista käytännöistä ja kokemuksista vaaratilanteiden ilmoittamisesta, tutkinnassa ja raportoinnin avulla saadun tiedon hyödyntämisessä. Kyselyn tuloksia täydennetään tarkemmilla haastatteluilla ja niistä raportoidaan myöhemmin keväällä 2005. Selvityksen osana tuotetaan myös koulutus- ja kampanjamateriaalia yritysten vaaratilannehankkeiden tueksi.

Vaaratilanneraportointi työpaikoilla

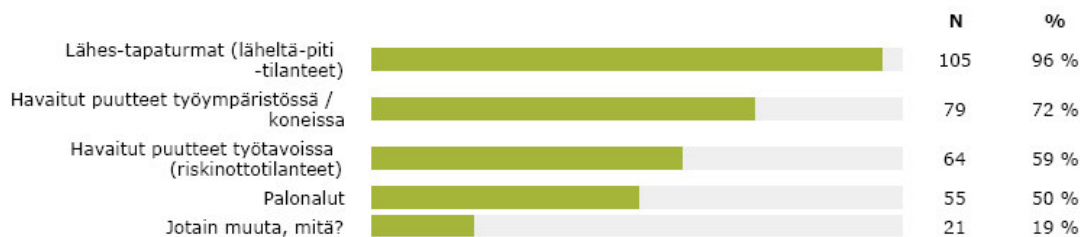
Kuva 1 esittää, miten kauan työpaikoilla on toteutettu vaaratilanneraportointia. Vastaajista 30 % edustaa organisaatioita, joissa vaaratilanneraportointia on toteutettu jo yli viisi vuotta. Yhtä paljon on organisaatioita, joissa raportointi on vasta suunnitteilla tai sitä on toteutettu vasta vähän aikaa.

Kuva 1. Toteutetaanko työpaikallanne vaaratilanneraportointia?

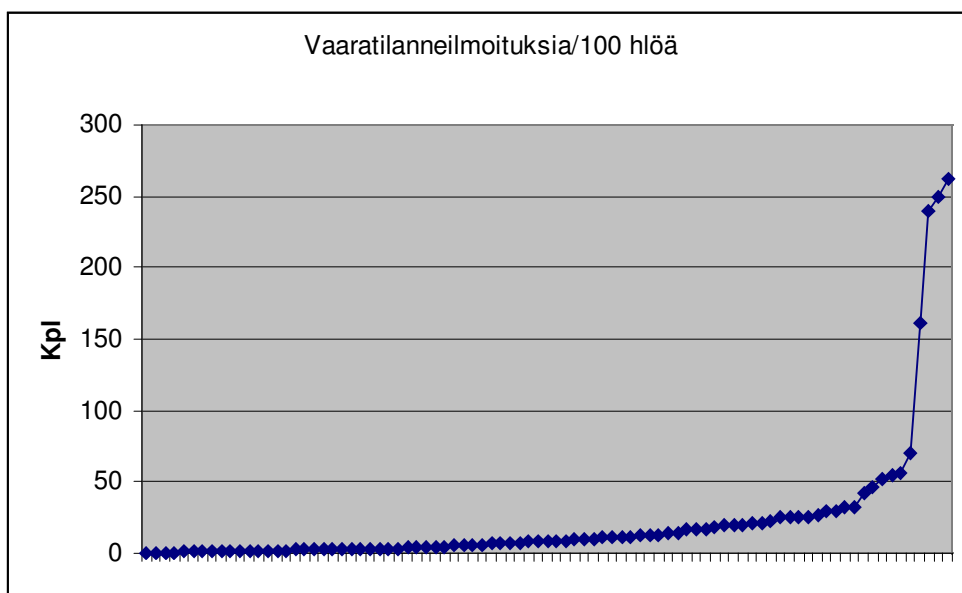
Kuvassa 2 on koonti asioista, jotka kuuluvat työpaikoilla vaaratilanneraportoinnin piiriin. Kyselyn mukaan raportointi koskee yleisimmin läheltä piti –tilanteita ja puutteita työympäristössä tai –olosuhteissa. Kuvassa mainittujen asioiden lisäksi vastauksissa mainittiin

mm. kemikaalivuodot, ympäristö- ja laatu poikkeamat sekä liikenteessä tapahtuvat läheltä piti -tilanteet. Kahdessa vastauksessa mainittiin kiusaaminen tai psykososiaaliset riskit mutta esimerkiksi tietoturvariskit eivät kuulu vastaajaorganisaatioissa vaaratilanne-raportoinnin piiriin.

Kuva 2. Mitä vaaratilanneraportointi työpaikallanne koskee?

Kuvaan 3 on koottu kyselyn organisaatioissa vuonna 2004 ilmoitettujen vaaratilanteiden määrä sataa henkilöä kohti. Luvut on järjestetty pienimmästä suurimpaan ja jokainen kuvan piste esittää yhtä organisaatiota. Kuvasta nähdään, että ilmoitettujen vaaratilanteiden määrä on lähes kaikissa yrityksissä vähäinen. Parhaiten sijoittuneiden yritysten joukossa on sekä pieniä että suuria yrityksiä eri toimialoilta. Osassa yrityksistä vaaratilanneraportointia on toteutettu vasta vähän aikaa ja osassa käytäntöä on toteutettu jo yli viisi vuotta.

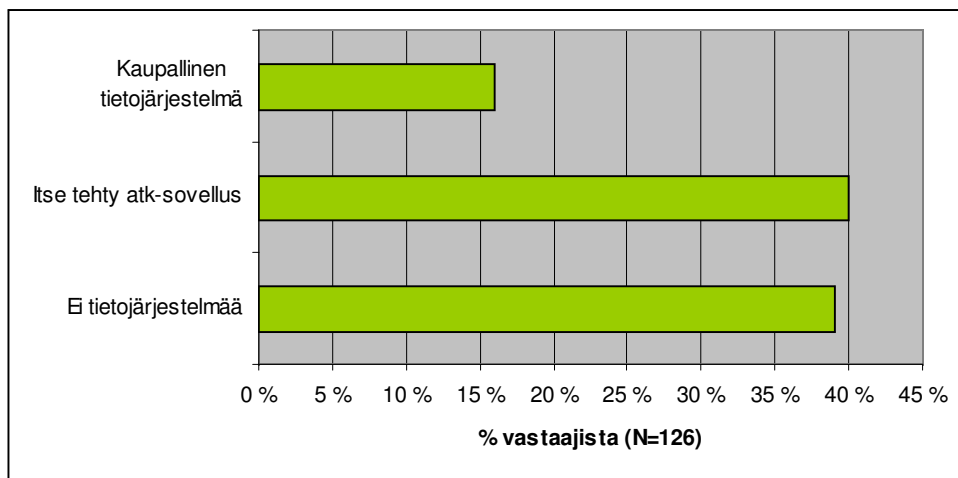
Kuva 3. Kyselyn organisaatioissa vuonna 2004 ilmoitettujen vaaratilanteiden määrä / 100 henkilöä

Vaaratilanteiden ilmoittaminen työpaikoilla

Vaaratilanteista ilmoittamiseen on vastaajien organisaatioissa useita käytäntöjä. Suuressa osassa (77%) raportointia varten on käytössä lomake. Yli 70 % vastaajista ilmoittaa, että työntekijät täyttävät itse ilmoituslomakkeen mutta myös käytäntö, että työntekijät ilmoittavat vaaratilanteesta suullisesti esimerkiksi työnjohtajalle, joka täyttää lomakkeen, on yhtä yleistä. Vastaajista 67% ilmoittavat, että ilmoituksen voi tehdä tietokonepääätteellä. Puhelimitse vaaratilanneilmoituksen voi tehdä 23 %:ssa organisaatioista.

Lomakkeita on yleisimmin saatavilla työpisteissä ja esimiehillä. Myös taukutiloissa lomakkeita on saatavilla noin 25%:lla vastaajista. Yrityksen ilmoitustaulut ja intranetit ovat yleisesti käytössä mutta ainoastaan muutamassa organisaatioissa raportointilomakkeita on työntekijöillä itsellään.

Kuva 4 osoittaa, millaisia tietojärjestelmiä organisaatiot käyttävät vaaratilanneraportointiin ja tiedon keräämiseen. Kyselyyn vastanneiden organisaatioista kaupallinen järjestelmä on 16 %:lla kun taas itse tehty sovellus on 40 %:lla vastaajista. Itse tehtyä atk-sovellusta tulkittiin vastauksissa laajasti siten, että osassa yrityksistä on käytössä esimerkiksi intranetissä toimiva excel-taulukko ja osassa laajempi yritykselle räätälöity tietojärjestelmä. Noin 40 %:lla yrityksistä ei ole tietojärjestelmää käytössään. Näistä monissa vaaratilanneilmoituksen voi tehdä sähköpostitse, mutta useimmissa ainoastaan paperisen lomakkeen täyttämällä.

Kuva 4. Millaista tietojärjestelmää ilmoitteluun ja raportointiin käytetään?

Myös vaaratilanneraportoinnin aktivointiin työpaikoilla on käytössä erilaisia tapoja. Lähes kaikki vastaajat ilmoittavat, että työntekijöitä opastetaan ilmoittamaan vaaratilanteet esimerkiksi perehdytyksen yhteydessä. Kampanjoita, palkkioita ja muita aktivointitapoja on käytössä alle puolessa organisaatioista. Käytössä olevia palkitsemistapoja ovat muun muassa ilmoitusten tekijöiden välillä arvottavat tavarapalkinnot sekä kilpailut, joissa pyritään saavuttamaan tietty tavoite raporttien määrässä. Monissa organisaatioissa vaaratilanneraportointi on osa aloitejärjestelmää ja muutamissa vaaratilanneilmoitukset vaikuttavat osaltaan tuottavuus- tai kannustuspalkkioihin. Tiedottaminen ja toimenpiteiden toteuttaminen nähdään erittäin tärkeäksi osaksi aktivointia.

Selvityksen mukaan aktivointitapoihin on melko tai erittäin tyytyväisiä 29 % vastaajista, kun taas melko tai erittäin tyytymättömiä aktivointiin on 36 % vastaajista. Seuraavassa on muutamia poimintoja hyväksi todetuista aktivointikeinoista:

Vaaratilanneilmoituksesta, jossa on kirjattuna ehdotus korjaavista toimenpiteistä, saa pullakahvit ja joka kolmannelta lounaan.

Tehdyt vaaratilanneilmoitukset ovat pienellä painoarvolla mukana kannustuspalkkiojärjestelmässä

Tärkein aktivointikeino on , että raporttien korjaavat toimenpiteet tehdään ja niitä seurataan ja ilmoitetaan tekijälle korjauksista.

Tehdystä raportista kahvilippu. Palaute pyritään antamaan 24h kuluessa

Vaaratilanteiden tutkinta

Kyselyyn vastanneista organisaatioista 60 %:ssa on vaaratilanteiden tutkintaa varten lomake ja ohjeistus. Vastausten mukaan 78%:ssa tapauksista tutkinta ja toimenpiteet ovat ensisijaisesti työnjohdon tehtävänä mutta 92%:ssa tutkintaan osallistuu myös muita, useimmiten työsuojelupäällikkö ja -valtuutettu. Alle puolella vastaajien organisaatioista on käytössä luokittelutapoja vaaratilanteiden, syiden tai toimenpiteiden jaotteluun. Toimenpiteiden toteutusta seurataan 64 %:ssa selvityksen organisaatioista.

Toimenpiteiden toteutumisen seurannan laajuus ja tavat vaihtelevat eri työpaikoilla erittäin paljon. Useimmissa tapauksissa toimenpiteiden seuranta on työsuojeluhenkilöstön vastuulla ja niihin liittyviä asioita käsitellään työsuojelutoimikuntien kokousten yhteydessä. Joissain organisaatioissa toimenpiteiden toteutumista seurataan viikoittain esimerkiksi aamupalavereissa. Monilla työpaikoilla toimenpiteet ja niiden aikataulu on nähtävissä yrityksen intranetissa tai ilmoitustauluilla, joihin toimenpiteistä vastaava henkilö kuittaa asian tehdyksi. Seurantatapoina käytetään myös tarkastuskierroksia ja –soittoja.

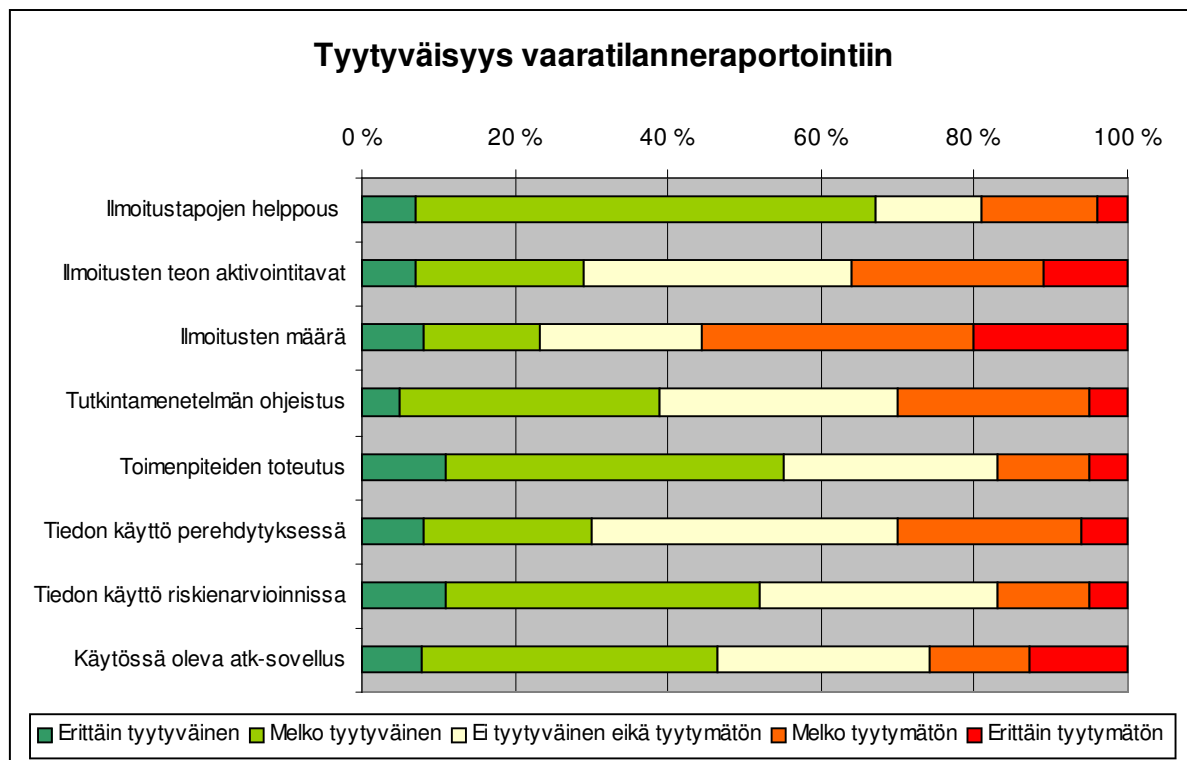
Tiedon hyödyntäminen

Selvityksessä käy hyvin ilmi, että vaaratilanneilmoituksista ja tutkinnasta saatavan tiedon hyödyntämisessä on parantamisen varaa. 90%:ssa vastauksista todetaan, että ilmoitukset ja tutkinnan tulokset käsitellään työsuojelutoimikunnassa tai muussa yhteistyöelimessä. 75%:ssa organisaatioista tutkinnan tuloksista tiedotetaan aina vaaratilanteen ilmoittajalle mutta vain 35%:ssa tutkinnan tuloksista tiedotetaan säännöllisesti henkilöstölle. Perehdyttämiseen tietoa hyödynnetään 40%:ssa vastauksista. Sen sijaan riskien arvioinnin päivittämiseen tuloksia käytetään 68%:ssa vastauksia. Onkin todettava, että monissa organisaatioissa vaaratilanneraportointi on vasta aloitusvaiheessa, jolloin on vasta keskitytty tiedon keräämiseen eikä niinkään tiedon hyödyntämiseen.

Tyytyväisyys vaaratilanneraportointiin

Kuva 5 esittää yhteenvedon vastaajien tyytyväisyydestä vaaratilanneraportointiin. Kyselyyn vastanneista yleisesti eniten tyytyväisiä ollaan vaaratilanneilmoitusten tekotapojen toimivuuteen ja helppouteen. 67 % vastaajista ilmoittaa olevansa siihen joko erittäin tyytyväinen tai melko tyytyväinen. Erittäin tyytymättömiä on ainoastaan 4 % vastaajista. Vastaajat ovat melko tyytyväisiä myös toimenpiteiden toteutukseen sekä tiedon käyttöön riskien arvioinnissa.

Eniten tyytymättömyyttä raportoinnissa aiheuttavat ilmoitusten vähäinen määrä. Melko tyytymättömiä tai erittäin tyytymättömiä määrään on yhteensä 55 % vastaajista. Erittäin tyytyväisiä ilmoitusten määrään on alle 10% vastaajista.

Kuva 5. Tyytyväisyys vaaratilanneraportointiin

Sudenkuoppia ja kehittämistarpeita

Selkeästi suurimmaksi ongelmaksi vaaratilanteista oppimisessa vastaajat nostivat asenteet ja motivaation puutteen, jotka koskevat sekä esimiehiä että työntekijöitä. Urautuneet työskentelytavat ja vaarojen vähättely ovat yleisiä organisaatioissa. Asenteiden lisäksi ongelmana on usein myös tiedon puute, huono tiedottaminen sekä pelko syyllistämisestä, jos vaaratilanteeseen on ollut itse osallisena. Muutamissa vastauksissa todettiin myös vaaratilanneilmoitusten tekemisen olevan ihmisille vaikeaa. Ongelmat jakautuvat vastauksissa selkeästi neljään tyyppiin, joita seuraavat kommentit kuvaavat hyvin:

Vaaratilanteita ei edes tunnisteta, saatikka niistä raportoitaisiin!

Se, että ne kirjataan mutta ei oteta tulevassa toiminnassa eikä suunnittelussa huomioon. Jäävät vain pölyttymään.

Työntekijät eivät raportoivat vaaratilanteesta eteenpäin, mikäli ovat jossain mielessä itse toiminnallaan tai laiminlyönnillään myötävaikuttaneet tapahtumiin

Asenteet ja välinpitämättömyys: ”Näin on aina tehty ja tämä ei koske minua”.

Vastaajat korostavat tiedottamisen ja kouluttamisen tärkeyttä vaaratilanneraportoinnin kehittämisessä. Samoin johdon vahva sitoutuminen on erittäin tärkeää, jotta organisaatioon saadaan luotua myönteinen ilmapiiri turvallisuuden kehittämistä kohtaan. Vaaratilanteista ilmoittamisen kehittämistoimenpiteistä vastaajat nostavat esiin ohjeistuksen lisäämisen ja koulutuksen sekä lomakkeen yksinkertaistamisen ja ilmoituskäytännön selkeyttämisen. Vaaratilanneraportoinnin siirtäminen sähköiseen muotoon on myös monelle yritykselle tärkeää

kehittämiskohde. Lisäksi aktiivisuutta pyritään lisäämään erilaisten kampanjoiden ja palkitsemisen avulla. Myös palautteen anto ja aiheen pitäminen jatkuvasti esillä koetaan tärkeäksi motivointikeinoksi.

Vaaratilanteiden tutkinnan osalta kehittämiskohteet jakautuvat selkeästi kahteen pääkohteeseen: tutkintamallin kehittämiseen ja esimiesten rooliin. Tutkintamenetelmiin toivotaan erityisesti systemaattisuutta ja sitä, että huomio kiinnitetään vaaratilanteen perimmäisiin syihin. Esimiesten osallistumiseen paremmin vaaratilanteiden tutkintaan sekä esimiesten asenteiden muutokseen on vastausten mukaan selkeä tarve. Koulutuksen lisäämiselle onkin tarvetta useilla työpaikoilla. Myös resurssien suuntaaminen tutkinnassa toimenpiteille ja vaaratilanteiden todelliselle poistamiselle koettiin muutamissa vastauksissa tarpeelliseksi. Tiedon hyödyntämisessä ja toimenpiteiden toteutuksessa tärkeimmiksi kehityskohteiksi vastauksissa nostetaan tiedottaminen, hyvien käytäntöjen siirtäminen muille työpaikoille sekä toimenpiteiden toteutumisen seuranta.

Onnistumisia ja hyviä käytäntöjä..

..Ilmoittelussa

Hyvistä käytännöistä ja onnistumisista vaaratilanteiden ilmoittamisessa ei ole kyselyn vastausten perusteella tehtävissä selkeää jaottelua vaan esimerkkejä on laidasta laitaan. Organisaatioissa on hyviä kokemuksia mm. aamu- tai osastopalaverista, joissa vaaratilanneilmoituksia ja toimenpiteitä selvitetään, itse kehitetystä ilmoituslomakkeesta ja yksittäisistä turvallisuuskampanjoista. Monia piileviä vaaratilanteita on saatu poistettua ja muutamilla työpaikoilla on otettu opiksi muissa yksiköissä tapahtuneista vaaratilanteista. Monet käytännöistä ovat normaaliin työskentelyyn liittyviä pieniä parannuksia tai ratkaisuja mutta esimerkkejä mainittiin myös tilanteista, jotka ovat johtaneet suuriin muutoksiin yrityksessä. Seuraavassa on esimerkkejä onnistumisista vaaratilanteiden ilmoittamisessa:

Vaaratilanne herätti osaston tekemään tarkemman työkuvauksen kyseisestä tehtävästä.

Tarralomakkeet läheltä piti –ilmoituksia varten

Ilmoitukset on tehtävä 24 tunnin sisällä

Ilmoitusten tekeminen tehtaan tietoverkossa => tieto leviää nopeasti organisaatiossa

Yksi henkilö teki 4 kpl vaaratilanneilmoituksia peräjälkeen, kun hänelle oli neuvottu ilmoitusmenettely. Korjaavat toimenpiteet toteutettiin noin viikon kuluessa ilmoituksesta.

Vaaratilanne johti ryhmäprojektiin, jonka perusteella tehtiin mittava layout muutos

..Tutkinnassa

Hyviksi koetuista käytännöistä vaaratilanteiden tutkinnassa kyselyssä mainittiin mm. esimiesten turvallisuusjohtamiskoulutus sekä laaja tiedottaminen tutkinnan tuloksista ja korjaustoimenpiteistä. Myös vaaratilanteen nopea käsittely ja tapa, jossa tutkinnassa ovat olleet mukana kyseiseen työhön päivittäin osallistuvat henkilöt, on koettu hyväksi. Tosin muutamissa organisaatioissa ulkopuolisen tutkijankin avulla on saatu hyviä tuloksia.

Onnistuneet esimerkit liittyvät useissa tapauksissa siihen, että tietyn vaaratilanteen jälkeen on löydetty selkeitä parannusalueita, jotka ovat johtaneet suuriinkin muutoksiin. Seuraavassa on muutamia poimintoja työpaikkojen onnistuneista käytännöistä ja tapauksista:

Ilmoitus tuotevirheestä johti selkeään vaaratilanteen löytämiseen.

Valokuvat ja niistä tehty näyttely esimerkiksi siten, että toisessa on ennen tapausta ja toisessa kuvat tapauksen korjaustoimenpiteiden jälkeen. Ei vaadi paljoo, helposti toteutettava ja hyvin informatiivinen ja näkyvä.

Kaikilla mahdollisuus nähdä korjattavien toimenpiteiden tilanne verkosta

Käsittelytapa ei ratkaise vaan porukan asennoituminen

Olemassa olevassa laitteistossa havaitut riskit saatiin poistettua siitä ja myös jo tilatusta uudesta vastaavasta prosessilaitteesta.

..Tiedon hyödyntämisessä

Tiedon hyödyntämiseen liittyviä esimerkkejä kyselyn vastauksissa mainittiin huomattavasti vähemmän kuin ilmoitteluun ja tutkintaan liittyviä esimerkkejä. Osaltaan tämä varmasti johtuu siitä, että monissa yrityksissä vaaratilanneraportointi on vasta alkuvaiheessa. Toisaalta tiedon hyödyntämiseen liittyviä onnistumisia tuli esiin myös edellä mainituissa esimerkeissä. Yleisesti vaaratilanneilmoituksista ja tutkinnasta saatavaa tietoa hyödynnetään yrityksissä perehdyttämisen yhteydessä, erilaisissa kampanjoissa sekä turvallisuuskoulutuksessa ja –infoissa. Parhaimmillaan saatua tietoa on pystytty hyödyntämään myös laajemmin ja se on vaikuttanut yleiseen turvallisuuskulttuuriin. Seuraavassa on muutamia poimintoja esimerkeistä:

Valtakunnallisilla yhtiön työturvallisuuspäivillä käsitellään koko yhtiötä koskevia työsuojeluasioita

Tapaturmien vastaisessa kampanjassa käytettiin läheltä piti –tilanteita elävinä esimerkkeinä riskeistä

Työntekijä on oma-aloitteisesti mennyt tarkistamaan onko uusi urakoitsijan henkilö tietoinen aikaisemmin tapahtuneesta vaaratilanteesta ennen samanlaisen työn aloittamista sekä neuvonut miten ko. työ pitää tehdä oikein.